

DOI: 10.32347/2076-815x.2021.77.398-409

УДК 69.059.7

канд. техн. наук, доцент Руднєва І.М.,

irene_r@ukr.net, ORCID: 0000-0002-9711-042X,

Глонь І.В., ivannaglon@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8944-2475,

Грабовська Т.О., tgrabovskaya13@gmail.com ORCID: 0000-0001-7064-6278,

Пузіна К.І., Katrinpuz555@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4124-3645,

Київський національний університет будівництва і архітектури

ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ШЛЯХОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ІСТОРИЧНИХ БУДІВЕЛЬ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ІДЕНТИЧНОСТІ НАЦІЇ

Збереження і відновлення архітектурної, історичної та культурної спадщини має велике значення для розвитку міст, регіонів і країни в цілому. Показовим прикладом цьому є підхід і досвід Європейських країн. У цих країн багата і всесвітньо відома архітектурна, культурна та історична спадщина, високий рівень освіти, високі стандарти життя, екологічність і високі технології, що і стало основною конкурентною перевагою в світі.

Сучасне уявлення про реконструкцію, реставрацію та охорону пам'яток не обмежується увагою лише до видатних пам'яток архітектури, але й до історико-культурної спадщини містобудівного середовища. Пам'ятка архітектури - це творіння, яке має історичну, наукову, художню та культурну цінність, яка зберегла достатню повноту архітектурних форм, які підлягають охороні або реставрації. Головною метою реставрації пам'ятки є збереження історичної достовірності (автентичності).

Отже, збереження та реставрація пам'яток архітектури може зіграти визначну роль у формуванні сучасного суспільства, як це описано відомими мислителями та літераторами, а також країна приверне увагу інвесторів та розвиватиме туризм.

Об'єкти культурної та архітектурної спадщини є важливим активами, які можуть приносити прибуток і суттєво впливати на економічний розвиток міст. Пам'ятки архітектури, культури та історії важливо зберігати по причині не тільки їхньої унікальності, а й тому що вони мають історичну й економічну цінність для держави. В статті аналізується необхідність зберігати архітектурну спадщину, розглядаються приклади вже відреставрованих будівель України, та наведено об'єкт архітектури, який доцільно відреставрувати.

Ключові слова: охорона пам'яток архітектури; реновація; реконструкція; ревіталізація; реставрація; історична цінність; архітектурна спадщина; культурна спадщина.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Збереження і відновлення архітектурної, історичної та культурної спадщини має велике значення для розвитку міст, регіонів і країни в цілому. Показовим прикладом цьому є підхід і досвід Європейських країн. У цих країн багата і всевітньо відома архітектурна, культурна та історична спадщина, високий рівень освіти, високі стандарти життя, екологічність і високі технології, що і стало основною конкурентною перевагою в світі.

Дослідженнями питань збереження архітектурної та культурної спадщини, а також реконструкції, реновації та ревіталізації історичних будівель і міського середовища, зокрема зв'язку культури з економікою, займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені: Кедринський А. А. [1], А. Лазаревський [2], В.Синіцин [8], М.Акри, С. Добрічіч [9], А. Кламер [10] та ін.

Постановка проблеми. В 20-му столітті в Європі та Україні було немало війн та криз. Розруха та нестача коштів впливали на стан архітектурної спадщини наших предків. Через неможливість реставрації Україна втратила чимало значних пам'яток архітектури та історії. Зруйновані до фундаментів або частково нерідко вони існують поруч з нами, як якийсь непотріб. Тому виникає багато питань: Чи не повинні ми замислитися над нашою спадщиною? Як ми можемо врятувати нашу історію? Як реконструкція старих будівель вплине на економічний стан країни? І чи зросте Україна, як центр історичної спадщини?

Реконструкція будівель є найбільш складним завданням в будівельній сфері. Найчастіше, цей вид будівельних робіт складніше, ніж нове будівництво, адже, в більшості випадків, реконструкція передбачає збереження історичного вигляду будівлі або, як мінімум, його несучих конструкцій, при наявності дуже серйозної реконструкції та реставрації, як всередині, так і зовні споруди. Для успішної реконструкції необхідно не тільки досконало володіти сучасними технологіями будівництва та ремонту будівель, але й добре розуміти технології, які застосовувалися в ті часи, коли зводили будівлю, яку зараз реконструюють. При виконанні будівельних робіт з реконструкції промислових підприємств слід враховувати, що частина з них буде експлуатуватися в умовах обмеженого простору, адже, цехи не тільки насичені комунікаціями, інженерними мережами та технологічним обладнанням, а й можуть відрізнятись умовами підвищеної пожежо- і вибухонебезпечності.

Основні результати дослідження. Сучасне уявлення про реконструкцію, реставрацію та охорону пам'яток не обмежується увагою лише до видатних

пам'яток архітектури, але й до історико-культурної спадщини містобудівного середовища. Пам'ятка архітектури - це творіння, яке має історичну, наукову, художню та культурну цінність, яка зберегла достатню повноту архітектурних форм, які підлягають охороні або реставрації. Пам'яткою архітектури та містобудування є архітектурні ансамблі та комплекси, історичні центри, квартали, площі, вулиці, залишки давнього планування і забудовування міст та інших населених пунктів, природні ландшафти. Головною метою реставрації пам'ятки є збереження історичної достовірності (автентичності). Перед реконструкцією, ревіталізацією або реновацією будівлі, споруди, ансамблю або визначного місця мають бути задокументовані всі характеристики об'єкта, визначений стан будівлі або споруди та чинники руйнування, її історична цінність. За результатами обстеження визначаються основні принципи розроблення довгострокових програм реконструкції або реставрації пам'ятки, а також її охорони.

Що ж таке реконструкція та як її проводять?

Реконструкція (модернізація) будівлі являє собою його перебудову зі зміною призначення, внутрішнього або зовнішнього вигляду. Реконструкція будівель умовно ділиться на комплексну і часткову. При комплексній реконструкції одночасно вирішуються завдання підвищення несучої здатності будівлі, благоустрою та збільшення корисної і житлової площ. При частковій реконструкції зазвичай обмежуються переплануванням внутрішніх приміщень без заміни перекриття і значної перекладки стін. Часткова реконструкція доцільна для будинків, які мають невеликий фізичний знос. При реконструкції будівлі, крім робіт з капітального ремонту виконуються також роботи, пов'язані з новим будівництвом. Перебудова будівлі – поняття, що означає ремонтні роботи, що проводяться в будівлі з метою поліпшення її експлуатаційних якостей, ліквідації фізичного, морального зносу й підвищення ступеня його благоустрою. Необхідність в підсиленні конструктивних елементів виникає найчастіше при проведенні робіт з реконструкції, коли несучі елементи втратили несучу здатність, зокрема необхідно забезпечити їх міцність, жорсткість та стійкість.

Реконструкція будівель і споруд виконується в три основні етапи.

Перший етап - передпроектна стадія, в ході якої відбувається вивчення загальної ситуації, розробка базової концепції (ТЕО), маркетинг (дослідження), приймаються рішення з приводу переліку необхідних робіт та заходів.

Другий етап - виконується обстеження будівлі або споруди, необхідне для виявлення їх дійсного стану та попередження можливих помилок в процесі робіт реконструкції. Під час обстеження проводиться вивчення стану ґрунтів, рельєфу, гідрогеологічних показників, а також аналіз стану наземних і

підземних елементів конструкцій споруди, з метою оцінки їх стану та подальшої експлуатації. Крім візуального огляду об'єкта, в ході обстеження необхідно також провести ретельне інструментальне дослідження наявних дефектів руйнівними та неруйнівними методами контролю, а також вивчення в лабораторних умовах зразків ґрунту і матеріалів елементів конструкцій споруди. За результатами проведеного обстеження складається докладний звіт, на основі якого приймаються подальші рішення по реконструкції.

Третій етап - розробка проекту реконструкції будівлі або споруди. Даний проект за структурою нагадує проект нового будівництва, але набагато меншої кількості документації. Проектну документацію по організації будівництва слід розробляти одночасно з будівельною, технологічною та іншими частинами проекту реконструкції. Такого правила слід дотримуватися, щоб грамотно пов'язати конструктивні, технологічні та об'ємно-планувальні рішення з умовами виробництва і організації робіт.

Далі виконується розгляд та затвердження готового проекту в Експертизі, а потім а Державній Архітектурно-Будівельній Інспекції. Наступним етапом реконструкції вважається реалізація затвердженого проекту. На етапі реалізації виконуються всі необхідні роботи з реконструкції будівель та споруд, передбачені проектом. В завершення процесу реконструкції будівлі або споруди виконуються необхідні пуско-налагоджувальні роботи, в ході яких відбуваються завершальні монтажні роботи, налагодження встановленого обладнання, перевірка інженерних систем, звірка всіх технічних моментів з проектною документацією та введення в експлуатацію.

Знесення чи реконструкція? Це питання з усією гостротою постає перед тими, хто купує ділянку землі, на якій вже розташовані будь-які будівлі. Причому, неважливо, що це за земля – територія заводу з величезними цехами або клаптик землі в передмісті з напіврозваленою спорудою.

Для зведення сучасних будівель найчастіше використовують типові конструкції. Але тільки дбайливо збережений шматочок старовинного зрубу, законсервований фрагмент цегляної або кам'яної кладки або навіть бетонна стінна панель, які встояли під натиском стихій протягом декількох десятиліть або, навіть, століть, стають тим, що ідентифікує цю споруду і є оригінальним акцентом, поставленим на зовнішньому вигляді будівлі. В Італії, наприклад, зберігають кожен цеглинка старовинних будівель, а місцеві жителі Венеції обожають облуплені споруди 11-17 століть, де видно натуральні цеглини, а не отштукатурене свіженьке покриття палаців і садиб. І як шкода, що в Україні є бізнесмени та чиновники, які не розуміють цього та руйнують ці, просочені історією, будівлі або дозволяють це робити.

Очевидно, що перетворювати міста в музеї, не придатні ні для нормального життя, ні для економічної діяльності немає сенсу і це можуть дозволити собі не всі міста. Важливим завданням є знайти кошти для відновлення і утримання історичних будівель, а також інтегрувати ці об'єкти в сучасне життя міста і отримати прибуток для держави.

Приватизація історичних будівель і девелопмент є найбільш поширеними способами капіталізації об'єктів спадщини та залучення на їх відновлення та утримання приватних інвестицій. Важливо, що девелопмент несе в собі істотні ризики втрати автентичності будівлі і використовується в основному для ревіталізації районів історичної житлової та промислової забудови.

Найбільш оптимальним варіантом для девелопера буде пам'ятник архітектури в центрі Києва, в районі з гарною транспортною доступністю і частковими охоронними зобов'язаннями. У цьому випадку інвестор може залишити від будівлі тільки коробку, а все інше зробити на свій смак, зокрема обладнати мансарду або надбудувати один-два поверхи, влаштувати підземний паркінг, замінити перекриття, встановити сучасні інженерні системи. Після реконструкції ці об'єкти принесуть високий дохід.

Успішний приклад відреконструйованої архітектурної пам'ятки в Україні. Розглянемо вже відновлену будівлю в Україні – палац Розумовського. На Рис.1 можна побачити стан будівлі до реконструкції. Після смерті Кирила Розумовського палацом керував керуючий. За однією з версій, саме він підпалив палац, щоб приховати сліди своїх крадіжок. У 1822 р. після смерті сина гетьмана, Андрія Розумовського, палацовий комплекс за борги перед державою віддали військовому відомству. З того часу почався занепад будівлі. Протягом ХХ ст. було здійснено декілька спроб реконструкції палацу, але всі вони так і не були доведені до кінця. Величю піднявшись на високому березі Сейму, занедбана будівля ніби застигла в скорботі за господарем.

Тільки на початку ХХІ століття почалось масштабне оновлення цього історичного місця. У 2002 році Кабінет міністрів України прийняв комплексну програму відновлення пам'яток заповідника "Гетьманська столиця", в рамках якої і була завершена реставрація палацу Розумовського [3, 4]. Сьогодні гетьманський палацовий комплекс складається з триповерхового палацу, двох флігелів, розташованих з двох сторін, та парку пейзажного типу. Головний фасад палацу прикрашений лоджією з вісьмома колонами іонічного типу. Під час реставрації будівлі інтер'єрну частину відтворювали по аналогам робіт Камерона в Павловську і Царському селі (Рис.2). Зараз палац нараховує 55 кімнат. Значну частину нинішньої картинної колекції Батурина отримав в подарунок від Львівської галереї. Тут є портрети майже всіх українських гетьманів: Вишневецький, Хмельницький, Дорошенко, Конашевич-

Сагайдачний, Многогрішний, Брюховецький та останній гетьман - Кирило Розумовський.

Рис. 1. Палац Розумовського до реставрації

Рис. 2. Палац Розумовського після реставрації

Слід зазначити, що відреставрований палац Розумовського помітно вплинув на розвиток економіки міста Батурин [4], де він знаходиться. Палац став дуже цікавим для туристів, що призвело до процвітання готелів, ресторанів тощо. Це дозволило забезпечити комплексний підхід до збереження і розвитку території історичного центру, збільшило комерційний потенціал не тільки самого об'єкту на момент введення в експлуатацію, а й оточуючих будівель.

Концепція для Палацу Терещенків. Аналогічну концепцію можна застосувати для Палацу Терещенків, що знаходиться на бульварі Тараса Шевченка, 34, у Києві. Він потенційно має всі можливості перетворення у

кластер з власною ідентичністю історичного й архітектурного характеру. Розглянемо даний пункт у двох напрямках: історична цінність об'єкту та культурна й економічна доцільність реконструкції для міста.

Історична цінність об'єкту.

Палац Терещенків є єдиним представником венеціанської готики в Києві (Рис.3, 4).

Рис. 3. Палац Терещенків, бульвар Тараса Шевченка, 34, Київ, 02000.

Рис. 4. Палац Терещенків, бульвар Тараса Шевченка, 34, Київ, 02000.

За публікацією Дмитра Малакова та Ольги Друг [11]: «Обидва головні фасади палацу витримано в дусі так званої "венеціанської" готики, з переважанням вертикальних елементів у вигляді прямокутних пілястр, видовжених стрілчастих вікон другого поверху, пінаклів на рогах і зубчастого завершення. Наріжна частина акцентована вежоподібним мезоніном, декорованим аналогічно. Еркер і балкони з металевим огороженням посилюють пластичність композиційного центру споруди. Її псевдо готична

архітектура разом із стилістично близьким будинком колишнього готелю "Київ" на бул. Тараса Шевченка, 36 формує вихід Тимофіївської вулиці до широкого бульвару. Колись, при спорудженні цих двох будівель, їхня "готичність" перегукувалася із таким же декором першого київського залізничного вокзалу, що стояв далеко на долині, по той бік Либеді, і тоді, на майже відкритому просторі, ще не затулені багатоповхівками, ці споруди домінували в навколишньому краєвиді, а витягнуті вертикалі декору пасували пірамідальним тополям бульвару, єднаючи архітектуру й зелене вбрання. Очевидно, і в такий спосіб формувалося "обличчя" міста...».

Культурна й економічна доцільність реконструкції палацу Терещенків для міста.

Культурна доцільність. Пропонуємо розглянути даний об'єкт в якості публічного простору. Місту необхідні простори для проведення воркшопів, публічних виступів, демонстрації та розкриття «своїх» талантів.

По-перше, не варто закривати палац від всіх охочих потрапити всередину, а навпаки залучити молодь і наблизити до культурної освіченості. Перепроєктуючи простір і розподіливши функціональні зони частково під офіси, частково під публічне використання, можливе проведення картинних виставок, майстер класів, аматорських вистав, літературних, музичних, благодійних вечорів, показів моди тощо.

По-друге, приведенне місто до ладу, збільшить зацікавленість до культурної спадщини народу туристів не тільки з всієї країни, але й світу. В свою чергу зросте довіра зі сторони іноземних партнерів, оскільки загальний вигляд міста та стан архітектури є прямим відображенням соціального напруження, загального розвитку людей та їх спроможність організовувати своє життя й простір навколо себе.

Економічна доцільність:

Завдяки залученню місцевих інвесторів та базуючись на нормативно-правову систему можна укласти домовленості про зобов'язання перших відновленню історичної пам'ятки. Зі сторони міської влади, надати можливості підприємцям використовувати об'єкт, що буде фінансово вигідно їм і місту. Це, в свою чергу, буде сприяти створенню додаткових робочих місць і наповненню місцевого бюджету (податки і відсоток загального прибутку).

Висновки.

Протягом багатьох століть в Україні було створено величезну кількість пам'яток архітектури. Чому ж так важливо їх зберігати? Тому що архітектурна спадщина є «своєрідним документом» минулого, що допомагає нащадкам відтворити минуле, розвивати ідентичність суспільства та нації в цілому. Це формує історичну самосвідомість, інтелектуальний і творчий потенціал. З

втратою своєї спадщини суспільство втрачає своє історичне коріння, без яких неможливий розвиток.

Пам'ятники архітектури, культури та історії важливо зберігати по причині не тільки їхньої унікальності, а й тому що вони мають історичну й економічну цінність для держави. Втрачаючи культурну спадщину нашої країни, ми грабуємо її та залишаємо нащадкам лише доказ власної безглуздості, а не багатство досвіду, знань і досягнень. Отже, об'єкти культурної та архітектурної спадщини є важливим активами, які можуть приносити прибуток і суттєво впливають на економічний розвиток міст.

Шедеври архітектури, скульптури, живопису та інших видів творчості є головним показником рівня країни у світі. Шанувальники мистецтва не раз казали про важливість пам'яток культури, але значна кількість садиб, палаців та інших історично цінних будівель наразі перебувають у занепаді та розрусі. Нажаль, розуміння важливості збереження історичної спадщини у багатьох співвітчизників відсутнє, хоча це не є складним питанням. Цю тему потрібно популяризувати, особливо, серед молоді. Завдяки досягненням письменників, майстрів каменю та художників - ми можемо дізнатися про світосприйняття та спосіб мислення наших предків. Пам'ятки культури є не тільки символом видатних подій, але й вшанування створеного предками. При відсутності пам'яток архітектури, суспільство не буде шанувати минуле й воно залишиться забути. Збереження пам'яток культури тісно пов'язано з нашим минулим, яке є важливою частиною сучасності. Доки ми щодня їх бачимо – ми їх пам'ятаємо. Отже, збереження та реставрація пам'яток архітектури може зіграти визначну роль у формуванні сучасного суспільства, як це описано відомими мислителями та літераторами, а також приверне увагу інвесторів та розвиватиме туризм.

Список використаних джерел

1. Кедринский А.А. Основы реставрации памятников архитектуры. Обобщение опыта школы ленинградских реставраторов. — М.: Изобразительное искусство, 1999. — 184 с.
2. А. Лазаревский. Описание старой Малороссии. т.2. Киев, 1893. стр.252-267.
3. <https://tsn.ua/ru/tourism/tayny-dvorcov-ukrainy-illyuziya-razumovskogo-1621117.html>
4. <http://chernigov-foto.com/content/baturin>
5. Игнаткин И. А. Словарь архитектурно-реставрационных терминов.
6. Конвенция ЮНЕСКО «Об охране нематериального культурного наследия» (2003). Париж, 17 октября 2003 г. / ЮНЕСКО. [http:// URL: www. unesco. org/ bpi/ rus/ pdf/03-82-Russe.pdf](http://URL:www.unesco.org/bpi/rus/pdf/03-82-Russe.pdf)
7. <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/%D1%81%D1%82%20-%20%D0%9E%D0%BF%D1%8B%D1%82%20%D1%81%D0%BE%D1%85%D1%80%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%20%D0%98%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%8F%20%28%D0%98%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%29.pdf>

8. Владимир Сеницын. Европейский опыт витализации объектов культурного Наследия. Журнал «Мир Искусств: Вестник Международного Института Антиквариата. Тема Номера: Европейский Опыт». №4 (04) 2013, С. 40-47.

9. Acri M., Dobričić S., Debevec M. Regenerating the Historic Urban Landscape through Circular Bottom-Up Actions: The Urban Seeding Process in Rijeka. *Sustainability*. 2021; 13(8):4497. <https://doi.org/10.3390/su13084497>

10. A. Klamer The value of culture: On the relationship between economics and arts. – 1997 <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.966.965&rep=rep1&type=pdf>

11. Друг Ольга, Малаков Дмитро. Видавництво Кий, 824 с. – 2004. https://shron3.chtyvo.org.ua/Malakov_Dmytro/Osobniaky_Kyieva.pdf

канд. техн. наук, доцент **Руднева И.Н.**,
Глонь И.В., **Грабовская Т.А.**, **Пузина К.И.**,
Киевский национальный университет строительства и архитектуры

СОХРАНЕНИЕ АРХИТЕКТУРНОГО НАСЛЕДИЯ УКРАИНЫ ПУТЕМ РЕКОНСТРУКЦИИ ИСТОРИЧЕСКИХ ЗДАНИЙ, КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ИДЕНТИЧНОСТИ НАЦИИ

Сохранение и восстановление архитектурной, исторической и культурного наследия имеет большое значение для развития городов, регионов и страны в целом. Показательным примером этому является подход и опыт Европейских стран. У этих стран богатая и всемирно известная архитектурная, культурная и историческое наследие, высокий уровень образования, высокие стандарты жизни, экологичность и высокие технологии, и стало основным конкурентным преимуществом в мире.

Современное представление о реконструкции, реставрации и охране памятников не ограничивается вниманием только к выдающимся памятникам архитектуры, но и к историко-культурного наследия градостроительной среды. Памятник архитектуры - это творение, которое имеет историческую, научную, художественную и культурную ценность, сохранила достаточную полноту архитектурных форм, которые подлежат охране или реставрации. Главной целью реставрации памятника является сохранение исторической достоверности (подлинности). Благодаря восстановлению и реставрации памятников, страна привлекает внимание инвесторов и развивает туризм. Следовательно, сохранение и реставрация памятников может играть решающую роль в формировании современного общества, как и описывали известные мыслители и литераторы.

Объекты культурного и архитектурного наследия является важным активами, которые могут приносить прибыль и существенно влиять на экономическое развитие городов.

Памятники архитектуры, культуры и истории важно сохранять по причине не только их уникальности, но и потому что они историческую и экономическую ценность для государства. В статье анализируется это необходимо, сохранять архитектурное наследие, рассматриваются примеры уже отреставрированных зданий Украины, и приведены объект архитектуры, который целесообразно отреставрировать.

Ключевые слова: охрана памятников архитектуры; реновация; реконструкция; ревитализация; реставрация; историческая ценность; архитектурное наследие; культурное наследие.

PhD, associate professor **Rudnieva Iryna,**
Glou Ivanna, Grabovskaya Tamara, Puzina Katerina,
Kiev National University of Civil Engineering and Architecture

CONSERVATION OF THE ARCHITECTURAL HERITAGE OF UKRAINE THROUGH RECONSTRUCTION OF HISTORICAL BUILDINGS AS A FACTOR OF THE NATIONAL IDENTITY DEVELOPMENT

Conservation and restoration of architectural, historical and cultural heritage is of great importance for the development of cities, regions and the country as a whole. An illustrative example of this is the approach and experience of European countries. These countries have a rich and world-famous architectural, cultural and historical heritage, a high level of education, high living standards, environmental friendliness and high technology, and has become the main competitive advantage in the world.

The modern idea of reconstruction, restoration and protection of monuments is not limited to attention to outstanding architectural monuments, as well as the historical and cultural heritage of the urban environment. An architectural monument is a work of historical, scientific, artistic and cultural value that has retained sufficient completeness of architectural forms for protection or restoration. The main purpose of the restoration of the monument is to preserve its historical authenticity. Through the reconstruction and restoration of monuments, the country attracts investors and develops tourism. Thus, the preservation and restoration of monuments can play a significant role in shaping modern society, as described by famous thinkers and writers.

Cultural and architectural heritage sites are important assets that can be profitable and significantly affect the economic development of cities. Monuments of architecture, culture and history are important to preserve not only because of their uniqueness, but also because they have historical and economic value for the state. The article analyzes the need to preserve the architectural heritage, considers exam-

ples of already restored buildings in Ukraine, and presents an architectural object that should be restored.

Keywords: protection of monuments; renovation; reconstruction; revitalization; restoration; historical value; architectural heritage; cultural heritage.

REFERENCES:

1. Kedrynskyi A.A. Основы реставрацyy памятникoв архyтектуры. Obobshchenye опыта shkолы lenynhradskykh реставраторoв. — М.: Yzobrazytelnoe yskusstvo, 1999. — 184 s. {in Russian}.

2. A. Lazarevskyi. Opysanye staroi Malorossyy. t.2. Kyev, 1893. str.252-267. {in Russian}.

3. <https://tsn.ua/ru/tourism/tayny-dvorcov-ukrainy-illyuziya-razumovskogo-1621117.html> {in Ukrainian}.

4. <http://chernigov-foto.com/content/baturin> {in Russian}.

5. Yhnatkyn Y.A. Slovar arkhytekturno-restavratsyonnykh termynov. {in Russian}.

6. Konventsyia YunESKO «Ob okhrane nemateryalnoho kulturnoho nasledyia» (2003). Paryzh, 17 oktiabria 2003 h. / YunESKO. <http://www.unesco.org/bpi/rus/pdf/03-82-Russe.pdf> {in Russian}.

7. <http://kyiv-heritage.com/sites/default/files/%D1%81%D1%82%20-%20%D0%9E%D0%BF%D1%8B%D1%82%20%D1%81%D0%BE%D1%85%D1%80%20%D0%BF%D0%B0%D0%BC%20%D0%98%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D1%8F%20%28%D0%98%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2%29.pdf> {in Russian}.

8. Vladymyr Synytskyi. Evropeyskyi опыт vytylyzatsyy ob'ektov kulturnoho Nasledyia. Zhurnal «Myr Yskusstv: Vestnyk Mezhdunarodnoho Ynstytuta Antykvaryata. Tema Nomera: Evropeyskyi Опыт». №4 (04) 2013, S.40-47. {in Russian}.

9. Acri M., Dobričić S., Debevec M. Regenerating the Historic Urban Landscape through Circular Bottom-Up Actions: The Urban Seeding Process in Rijeka. *Sustainability*. 2021; 13(8):4497. <https://doi.org/10.3390/su13084497> {in English}.

10. A. Klamer The value of culture: On the relationship between economics and arts. – 1997. {in English}.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.966.965&rep=rep1&type=pdf>

11. Druh Olha, Malakov Dmytro. Vydavnytstvo Kyi, 824 c. – 2004. https://shron3.chtyvo.org.ua/Malakov_Dmytro/Osobniaky_Kyieva.pdf {in Russian}.